संस्कृत

स्तोत्र ~~वेदांत~~

अ. नं. २३

अनुस्मृति

३२८ स्मृ ; २

" Joint project of the Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai. "

१ श्रीरामकृष्णाय नमः ॥ श्रीमते रामानुजाय नमः ॥ जन्मेजय उवाच ॥ ॐ महातेजो
महाप्राज्ञः सर्वशास्त्रविशारदः ॥ स्त्रीणां कर्मबंधुस्तु पुरुषाधि जसत्त
(1) मः ॥१॥ मरणेथ जपेजाप्यं ऐंच भावमनुस्मरेत ॥ प्रेंच भावमनुस्मर्त्य पुरु
षामृत्युमागतः ॥२॥ परमं पदमा[illegible]तन्नेत्र हि संनिश्चितं ॥ शौनक उ
वाच ॥ श्रीवत्सांके जगद्धीजं मनं[illegible]ककैलासे स्थितं ॥३॥ सुरानारायणं दे
वं नारदः पर्युपृच्छत ॥ श्रीनारद उवाच ॥ भगवन्भूतभव्येश श्रद्धाने १
जितेंद्रियैः ॥४॥ कथं भक्तौ विचिंत्यासि मरणे पर्युपस्थिते ॥ किंवा नित्यं

Joint project of the Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai.

(1A)

ज्ञेयमाप्यंतत्त्वादुत्थायमानवः ॥४॥ स्वप्नेहिबुधोध्यायेच्चतन्मेब्रूहिसनातन ॥५॥
श्रुत्वातस्यतुदेवर्षेर्वाक्यंवाक्यविशारदः ॥ प्रोवाचभगवान्विष्णुर्नार
दंजगतांपतिः ॥६॥ श्रीभगवानुवाच ॥ हंतेतकथयिष्यामिमुनेदिव्याम
नुस्मृतिं ॥ मरणीयमनुस्मृत्यप्राप्नोतिपरमांगतिं ॥७॥ ॐकारमादितः
कृत्वामामनुस्मृत्यचात्मानि ॥ एकाग्रःप्रयतोभूत्वालिमंमंत्रमुदीर
येत् ॥८॥ अनंतंशाश्वतंदेवमव्यक्तंपुरुषोत्तमं ॥ प्रपद्येप्रांजलिर्विष्णु
मच्युतंपरमेश्वरं ॥९॥ पुराणंपुरुषंविष्णुमनंतंलोकसाक्षिणं ॥ प्रपद्ये

Joint project of the Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai.

(2)

२ पुंडरीकाक्षंदेवंभक्तानुकंपिनं ॥१०॥ लोकनाथंसहस्राक्षमक्षरंपरमं
पदं ॥ भगवंतंप्रपन्नोस्मिभूतभव्यभवत्प्रभुं ॥११॥ स्रष्टारंसर्वलोकाना
मनंतंबलपौरुषं ॥ पद्मनाभंहृषीकेशंप्रपद्येसत्यमव्ययं ॥१२॥ हिरण्य
गर्भंभूगर्भममृतंविश्वतोमुखं ॥ प्रभाकरमनाद्यंतंप्रपद्येभास्करंद्यु
तिं ॥१३॥ सहस्रसिरसंदेवंवैकुंठंतार्क्ष्यवाहनं ॥ प्रपद्येसूक्ष्ममचलं
वरेण्यमभयप्रदं ॥१४॥ नारायणंनारसिंहंयोगात्मानंसनातनं ॥ शर
ण्यंसर्वभूतानांप्रपद्येध्रुवमीश्वरं ॥१५॥ अव्यक्ताद्व्यक्तमुत्पन्नंम २

Property of the Rajwade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan Mumbai

(2A)

व्यक्ताद्यःपरःप्रभुः॥यस्मात्परतरंनास्तितमस्मिशरणंगत॥१६॥चिंतयंतो
हियंनित्यंब्रह्मेशानादयःप्रभुं॥निश्चयंनाधिगच्छंतितमस्मिशरणंगत
१७॥जितेंद्रियामहात्मानोज्ञानध्यानपरायणाः॥यंप्राप्यननिवर्त्तंतेत
मस्मिशरणंगतः॥१८॥यःप्रभुःसर्वभूतानांयेनसर्वमिदंततं॥चराचर
गुरुर्देवःसमेविष्णुःप्रसीदतु॥१९॥यःकोशानजगात्संवेष्योवषट्भ्यस्थि
तोविभुः॥अग्राह्योनिर्गुणाःसास्तातमस्मिशरणंगतः॥२०॥यस्माज्जा
तपुराब्रह्मापद्मयोनिःपितामहः॥प्रसीदतुसमेविष्णुःपीतामहपरःप्र

(3)

३ मुः॥२१॥यःसुराप्रलयेप्राप्तेनष्टेलोकेचराचरे॥एकस्तिष्ठतियोगात्मास
मेविस्नुःप्रसीदतु॥२७॥परजेन्यःपृथ्वीसस्यंकामोधर्म्मःक्रियाफलं॥गुणाक
एःप्रभुर्मेसवासुदेवःप्रसीदतु॥२[illegible]ग्निसोमार्कताराणांवृह्मरुद्रें
द्रयोगिनां॥स्वस्तिस्थंयस्यतेजां[illegible]विस्नुंप्रसीदतु॥२५॥चतुर्भिश्च
चतुर्भिश्चद्वाभ्यांपंचभिरेवच॥[illegible]वपुनर्द्वाभ्यांतस्मैयज्ञात्मनेनमः
२४॥दिवाकरस्पसोमोहिमध्येपंचव्यवस्थितः॥रूत्रज्ञमितियंप्राहुः ३
समहात्माप्रसीदतु॥२६॥अथयस्मिन्महात्माचदुर्विज्ञेयःसनातनः

(3A)

ष्यस्थितः प्रकृतिं भुंक्ते स महात्मा प्रसीदतु ॥ २७ ॥ क्षेत्रज्ञं पंचधा भुंक्ते प्रकृतिं व
हुधा गुणैः ॥ मनो गुणांश्च यो भुंक्ते स महात्मा प्रसीदतु ॥ २८ ॥ सांख्ययोगाश्च
योगात्मा साध्याश्च महर्षयः ॥ यं वि[illegible]दित्वा विमुच्यंते स महात्मा प्रसीद
तु ॥ २९ ॥ श्यामीगर्भस्य यो गर्भस्त[illegible]स्य यो रिपुः ॥ रिपुगर्भस्य यो गर्भः स
म विष्णुः प्रसीदतु ॥ ३० ॥ यस्य हस्ते [illegible] च चक्रं गरुडो यस्य वाहनः ॥ शंखं
करतले यस्य स मे विष्णुः प्रसीदतु ॥ ३१ ॥ चतुर्मूर्तिः परं धाम लक्ष्मीवासो वि
रार्चितः ॥ सर्वाधिवासनाभ्यासि वासुदेव नमो नमः ॥ ३२ ॥ योगावास

Rajwade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai

(५)

४ नमस्तुभ्यंसर्वावासस्वरूपदः ॥ यज्ञगर्भमहाभागपंचयज्ञनमोस्तुते ॥ ३३ ॥
चतुर्मूर्त्तिजगद्धामलक्ष्मीवासस्वरूपदः ॥ सर्वावासनमस्तेस्तुसाक्षिभ
तजगत्पते ॥ ३४ ॥ अजेयरवंडप[illegible]मुक्तिवृषाकपिः ॥ त्रिगुणायपंच
कालायनमस्तेज्ञानसागरः ॥ ३[illegible] ॥ [illegible]मस्तेसर्वतोभद्रसर्वतोक्षिशिरोमु
खः ॥ निर्विकारनमस्तेस्तुसा[illegible]त्रिसुचस्थिते ॥ ३६ ॥ अतींद्रियनम
स्तुभ्यंलिंगेस्वमनुगीयते ॥ यंतुभ्यंनाभिजानंतिसंसारेसंसरंतिते ॥ ३७ ॥ न
मस्तेपुंडरीकाक्षपुनेरवनमोस्तुते ॥ ईश्वरोसिजगन्नाथकिमतःपरः ॥ ५

Joint project of the Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai.

(५A)

मुच्यते ॥३८॥ रागद्वेषविनिर्मुक्तो लोभमोहविवर्जितः ॥ अशरीरः शरी
रस्थः समः सर्वेषु देहिषु ॥३९॥ अव्यक्तबुध्यहंकारमात्राभूतेंद्रियाणि
च ॥ त्वयि तानि न तेषु त्वं तेषु त्वं ना[illegible]त्वयि ॥४०॥ स एष भोक्ता सिकुट ४
स्या गुणानां प्रभुरीश्वरः ॥ पद्म[illegible]गुरहितः प्रभुरात्मा व्यवस्थित ॥४१
भक्तानां योहि देवस्त्वं त्वं धामस्न[illegible]त्तमः ॥ समो भूतेषु संयोगान पुन
र्भवजन्मनि ॥४२॥ नाहंकारेणावुद्धो हि तथा सत्वादिभिर्गुणैः ॥ न धर्म्मो
न ह्यधर्म्मो वा न पुनर्भवजन्मनि ॥४३॥ विषयैरिंद्रियैश्चैव मामेभ्य यात्म मा

Joint project of the Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai

(5)

५ गमः॥पृथिवीपातुमेघ्राणंपातुमेरसनाजलं॥४५॥चक्षुस्तेजास्तनंपातु
स स्पर्शोमेपातुमारुतं॥श्रोत्रंव्योमांशकंपातुचंजीवेकारिकंमनः॥४६
अहंकारश्चमेबुद्धिंत्वयिबुद्धिस[illegible]॥वियोगःसर्वकारेणानुरोभेते
श्चमेभवतु॥४७॥सत्वंरजस्तमश्च[illegible]कृतिंप्रविशंतुमे॥साकेवलपदं
देवीप्रयातुपरमेतवः॥४८॥[illegible]पातुचीवास्तुमामेजन्मभवेष्यु
नः॥नमोभगवतेतस्मैविष्णवेप्रभविष्णवे॥४९॥त्वन्मनास्तद्गतप्राणा ५
स्तद्भक्तास्तत्परायणाः॥त्वामेवानुस्मरन्नित्यंमरणापर्युपस्थिते

(5A)

४९॥पूर्वेदेहकृतायेमेव्याधयस्तेविशंतुमां॥मदेयंतुचदुःखानिऋणं
मेप्रतिमुच्यतां॥५०॥विनष्टिंमातृमेरागांयेमयापूर्वसंचिता॥ऋनृणं
गंतुमिच्छामितद्विष्णोपरमंपदं॥५१॥कर्मेंद्रियाणिसंयम्यपंचबुद्धिं
द्रियाणिच॥दशेंद्रियाणिमनोहंकारंतथामनः॥५२॥अहंका
रंतथाबुद्धिर्बुद्धिंचात्मनियो[illegible]॥जितंबुद्धींद्रियःयस्यशुद्धाबु
द्धेःपरात्परं॥५३॥मंयापश्यंतितस्याहंयेनसर्वमिदंततं॥आत्मना
त्मनिसंयोज्यपरमात्मानमव्ययं॥५४॥तावंबुद्धेःपरंबुद्धालभतेनपु

Joint project of the Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai.

(6)

नभवं ॥ नमोभगवतेतस्मैयेनसर्वमिदंततं ॥ ५५ ॥ अहंभगवतस्तस्यमम
वासोसुरेश्वरः ॥ तस्याहंनप्रणश्यामिसचमेनप्रणश्यति ॥ ५६ ॥ इमाम
नुस्मृतिंदिव्यांवेदमयीपापनाशनीं ॥ स्वप्नेविबुद्ध्यपठेत्रिसंध्यं
वापियःस्मरेत ॥ ५७ ॥ अपिपापसमाचारःसोपियातिपरंपदं ॥ मरणेवा
पिसंप्राप्तेयइमांतुह्यनुस्मरेत ॥ ५८ ॥ यदहंकारमाश्रित्ययज्ञदानतप
क्रियाकुर्वन्फलमवाप्नोतिपुनरावर्त्तनंपतः ॥ ५९ ॥ अर्चयन्नापियोद ६
वाग्रेहवापिवलीदहन ॥ ज्वलन्वदनस्मरन्वापिलभतेपरमांगतिं ॥ ६० ॥

Joint project of the Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai

(6A)

यज्ञदानं तपस्तस्मात्कुर्यादाशाविवर्जितं ॥ पूर्णिमायाममायां वा द्वा
दश्यां वाथ विशेषतः ॥ ६१ ॥ श्रावयेत्सुह द्वाभिभ्यां योम्यार्वं मामुपाश्रिताः
नम इत्येव यो ब्रूयाद्यं भक्त्या [illegible] विताः ॥ ६२ ॥ तस्यापुण्यं याभवेद्ब्रा
कः श्वपाकस्यापि नारद ॥ किं [illegible] जेतया मां साधको विधिपूर्वकं ॥
६३ ॥ अश्वमेधसहस्राणां [illegible]ः समाचरत् ॥ नासौ तत्फलमाप्नो
ति मद्भक्त्या यद्वाप्नुयात् ॥ ६४ ॥ इष्टं दत्तं तपो धीतं व्रतानि नियमाश्च
य ॥ सर्वमेतद्विनाशाय ज्ञानशांतिर्नैव विद्यते ॥ ६५ ॥ तस्मात्प्रदयासा

Joint project of the Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai.

(७)

७ धुम्यःसर्वसत्वाभयंकरः॥कृत्स्नांचपृथ्वीवींदद्यान्नततुल्यंकदाचनः
॥६६॥कांतारेवनदुर्गेषुकृच्छ्रेचभयसंभवे॥दस्युभिःसंनिरुद्धस्तुवा
मभिर्मोप्रकीर्त्तयेत्॥६७॥जले[illegible]वाराहस्थलेरक्षतुवामनः॥अट
व्यांनारसिंहस्तुसर्वतःपातुके[illegible]॥६८॥सकृदुच्चारितंयेनहरिरित्य
क्षरद्वयं॥बद्धपरिकरस्तेनमो[illegible]यगमनंप्रति॥६९॥तस्मात्वमेव
देवर्षेध्यायस्वातंद्रितोहरिं॥अवाप्स्यसितपःसिद्धिंपरंद्रक्ष्यसितद्ध्रुवं
७०॥नाहंवसामिवैकुंठेयोगिनांहृदयेनच॥मद्भक्तायत्रगायं ७

" Joint project of the Rajwade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai. "

(7A)

९ त्ति तत्र तिष्ठामि नारद ॥ ७१ ॥ वैशंपायन उवाच ॥ एवं स देवदेवेन नारदः
प्रतिबोधितः ॥ चकार केशवे भक्तिं तस्मात्त्वं कुरु भूपते ॥ ७२ ॥ संसार इव
सीमंतोयः स्वानं किल कथ्यते ॥ [illegible] यतिर्योदही कथयामी च त
त्सुखं ॥ ७३ ॥ सर्वबंधविनिर्मुक्तः [illegible] पदमवाप्नुयात् ॥ एवं प्रयुक्तः
प पुनर्यः पठति हरिचनि स्पष्टाः ॥ [illegible] इति श्रीमहाभारते शतसहस्रसंहि ९
तायां विष्णुधर्मोत्तरे अनुस्मृतिः संपूर्णा समाप्ता ॥ श्रीकृष्णाय नमः
॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

Joint project of the Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai.

मूळ प्रत पाहण्यासाठी संपर्क

इतिहासाचार्य वि.का. राजवाडे संशोधन मंडळ, धुळे
राजवाडे पथ, गल्ली नं. १, धुळे-४२४००१ (महाराष्ट्र)
दूरध्वनी क्रमांक (०२५६२) २३३८४८
Email ID : rajwademandaldhule@gmail.com